

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора, ректора Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Соболя Євгена Юрійовича,

на дисертацію Савицької Наталії Валентинівни «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Сумському державному університеті на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з планами відповідних галузей наук. Передусім слід зауважити, що питання внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів стає особливо важливим у контексті посилення тиску на судову владу з боку різних соціальних і політичних сил. Аналіз цього аспекту може дати корисні висновки для створення ефективних механізмів захисту суддів від неправомірного впливу та зміцнення інституційної стійкості судової системи.

Актуальність теми підкреслюється й необхідністю теоретичного осмислення взаємозв'язку між внутрішньою незалежністю судді та якістю здійснення адміністративного судочинства. В умовах зростаючої складності адміністративних спорів та постійного оновлення законодавства, здатність судді приймати рішення виключно на основі закону та внутрішнього переконання стає критичним фактором забезпечення ефективного правосуддя.

Крім того, дослідження внутрішньої незалежності судді в контексті адміністративного судочинства має важливе значення для розвитку доктрини адміністративного права та процесу. Воно може сприяти уточненню та розширенню понятійно-категоріального апарату, зокрема, щодо

співвідношення понять «незалежність судді», «неупередженість», «внутрішнє переконання судді» в рамках адміністративного судочинства.

Нарешті, актуальність теми посилюється її міждисциплінарним характером, що дозволяє інтегрувати досягнення різних галузей юридичної науки, включаючи теорію держави і права, конституційне право, адміністративне право та процес, а також судове право. Такий комплексний підхід може призвести до формування нових теоретичних концепцій та практичних рекомендацій щодо забезпечення внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів.

Таким чином, актуальність цього дослідження обґрунтовується його потенціалом для вирішення фундаментальних та прикладних проблем забезпечення внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів, що має критичне значення для розвитку адміністративного судочинства та зміцнення принципу верховенства права в Україні.

Дисертація виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, ухвалених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року, Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, ухваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р; науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів у сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України» (номер державної реєстрації – 0120U100474). Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного університету (протокол № 5 від 17 листопада 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає у тому, що у дисертації на підставі дослідження значної кількості законодавчих актів та літературних джерел сформульовані основні положення щодо внутрішньої незалежності судді адміністративного суду як засади здійснення адміністративного судочинства в Україні

Мета дисертаційної роботи полягає у системному та комплексному комплексний аналізі важливості та впливу внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні на правосуддя в контексті української правової системи та на основі цього аналізу формуванні напрямів удосконалення заходів забезпечення внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні досить логічно було поставлено виконання наступних завдань: охарактеризувати поняття та види незалежності судді адміністративного суду в Україні; охарактеризувати поняття та ступінь реалізації внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні; вивчити організаційно-правові та фінансові гарантії забезпечення реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративного суду в Україні; дослідити процесуальні та етичні гарантії забезпечення реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративного суду в Україні; дослідити юридичну відповідальність суддів адміністративних судів за порушення засади внутрішньої незалежності під час відправлення правосуддя; визначити роль і значення міжнародних стандартів у реалізації внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні; узагальнити зарубіжний досвід реалізації засади внутрішньої незалежності судді та запропонувати окремі позитивні зарубіжні практики для запозичення; сформулювати напрями вдосконалення заходів забезпечення внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, кодифіковані нормативно-правові акти, закони й підзаконні акти, норми яких прямо чи опосередковано торкаються питання внутрішньої незалежності судді адміністративного суду як засади здійснення адміністративного судочинства в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практики діяльності правоохоронних органів, судових органів, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт і наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Зміст дисертації свідчить про написання її українською мовою в науковому стилі.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших комплексних адміністративно-правових досліджень внутрішньої незалежності судді адміністративного суду як засади здійснення адміністративного судочинства в Україні. Автором запропоновано низку положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, що відображають особистий внесок здобувача у висвітленні досліджуваної проблеми.

Позитивно хотілося б відмітити авторську позицію згідно з якою окремий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, передбачений законодавством, є важливим елементом системи норм і правил, що регулюють фінансування та управління судовою діяльністю. Цей порядок охоплює аспекти розподілу ресурсів, закупівлі обладнання та матеріалів, найму й навчання персоналу, а також інші організаційні питання, які є необхідними для забезпечення ефективної роботи судової системи. Встановлення такої процедури сприяє незалежності судів, унеможливорюючи втручання інших гілок влади чи зовнішніх впливів, та гарантує наявність

ресурсів, необхідних для здійснення справедливого та неупередженого правосуддя (сторінки 96-97).

Варто акцентувати і на глибиному аналізі Висновків Консультативної ради європейських суддів, які прямо або ж навіть опосередковано містять тлумачення «внутрішньої незалежності судді». Авторка здійснює і буквальне і досить широке змістовне тлумачення одинадцяти документів: Висновку № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів і незмінюваність суддів; Висновку № 2 (2001) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо фінансування та управління судами в контексті ефективності судової влади та статті 6 Європейської конвенції з прав людини; Висновку № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів і правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності; Висновку № 4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях; Висновку № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання «Правосуддя та суспільство»; Висновку № 8 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання «Роль суддів у захисті верховенства права та прав людини в контексті тероризму»; Висновку № 9 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі національних суддів у забезпеченні ефективного застосування міжнародного та європейського права; Висновку № 10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства; Висновку (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету

Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень; Висновку № 16 (2013) «Про відносини між суддями та адвокатами»; Висновку (2014) Консультативної ради європейських суддів про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади (сторінки 163-169 дисертації).

Заслуговує на увагу й аргумент про вплив воєнного стану на суддівську незалежність, який підкреслює важливість забезпечення суддів матеріальними та організаційними ресурсами. Адже, під час конфлікту, переміщення судів і втрата інфраструктури можуть призвести до погіршення якості правосуддя. Аналізований порядок є дієвим механізмом запобігання втручанню з боку інших гілок влади, що критично важливо в умовах воєнного стану, коли можливий політичний тиск на суддів, особливо на тимчасово окупованих територіях (сторінка 195 дисертації).

Значення для науки і практики отриманих результатів.
Сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та положення можуть бути використані в практичній діяльності, науково-дослідній сфері – положення та висновки дисертації є основою для розробки подальших напрямів удосконалення реалізації засади внутрішньої незалежності судді адміністративного суду в Україні. Крім того, результати дослідження були використані і для освітнього процесу.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підставу для твердження, що вона характеризується логічним і чітким змістовим наповненням, науково коректними та переконливими висновками. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків і списку використаних джерел.

Перший розділ дисертації присвячений дослідженню теоретичних та нормативно-правових основ внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів України. У межах цього розділу здійснюється аналіз

поняття суддівської незалежності, її різновидів, а також ступеня реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів. Розділ формує концептуальну основу для подальшого дослідження, окреслюючи ключові терміни та концепції, що стосуються незалежності суддів, і слугує вихідним пунктом для поглибленого аналізу даної проблематики.

Другий розділ дисертації зосереджений на аналізі механізмів забезпечення реалізації принципу внутрішньої незалежності суддів в адміністративному судочинстві. У ньому розглядаються організаційно-правові, фінансові, процесуальні та етичні гарантії суддівської незалежності, а також аспекти юридичної відповідальності за порушення цього принципу. Особливу увагу приділено практичним аспектам функціонування механізмів захисту внутрішньої незалежності суддів в Україні.

Третій розділ дисертації присвячений перспективам вдосконалення реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративних судів, з акцентом на роль міжнародних стандартів та аналіз зарубіжного досвіду у цьому процесі. Окрему увагу приділено порівняльному аналізу та адаптації міжнародних практик в контексті українського правосуддя. Анотація містить стисле викладення основних положень дисертаційного дослідження і подається українською та англійською мовами.

Позитивно слід відмітити кількість наукових публікацій автора та апробацію результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертації висвітлено в п'яти наукових статтях та чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Академічна доброчесність.

Під час вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових праць Савицької Наталії Валентинівни фактів порушення академічної доброчесності не було встановлено, саме тому можна зробити висновок, що дисертація на тему «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як

засада здійснення адміністративного судочинства в Україні» є оригінальним науковим дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Савицької Наталії Валентинівни, слід звернути увагу на деякі спірні, дискусійні положення і висловити окремі зауваження, як підґрунтя для обговорення під час захисту:

1) На сторінці 114 дисертації автор зауважує: «використання неповаги до суду як інструменту захисту незалежності суддів має бути збалансоване з іншими міркуваннями, такими як свобода вираження поглядів і права осіб критикувати судову систему чи її рішення в поважній формі. Судова влада також має уважно стежити за тим, щоб провадження у справах про неповагу до суду проводилося чесно та неупереджено та не використовувалося як засіб придушення законної незгоди чи критики». Однак, надалі не деталізує свою позицію у контексті роз'яснення як саме це забезпечити. Тому, під час публічного захисту хотілося б почути додаткову аргументацію від Наталії Валентинівни.

2) Характеризуючи шосту організаційно-правова гарантію забезпечення реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративного суду в Україні (п. 2.1) автор торкається питання Служби судової охорони. І знову ж таки досліджує її у підрозділі 3.3. Вважаю, що подібних повторів можна було уникнути.

3) У дисертації на сторінці 125 дисертації Наталя Валентинівна зауважує, що «у 2019 році були затверджені індикатори для визначення відповідності суддів (та кандидатів на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики Громадською радою доброчесності», потім аналізує кожен індикатор через призму висновків Громадської Ради доброчесності. Однак, не характеризує цей громадський орган. На мою думку, висвітлення правового статусу цієї організації дозволило б суттєво збагатити дослідження.

4) У підрозділі 2.2 дисертації аналізуються етичні гарантії забезпечення реалізації внутрішньої незалежності суддів адміністративного суду в Україні. Однак, достатньо дискусійним є необхідність вивчення етичних стандартів в межах правового дослідження.

5) Аналізуючи у підрозділі 3.2. зарубіжний досвід реалізації засади внутрішньої незалежності судді не зовсім зрозумілим є підхід до вибору держав для вивчення. Вважаю, що автору варто було б обґрунтувати підстави обрання держав для дослідження та запозичення їх досвіду.

Разом з тим, не дивлячись на висловлені зауваження, які мають більш дискусійний характер, є підстави вважати, що дисертація Савицької Наталії на тему «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні» носить характер самостійної, достатньо кваліфікованої наукової праці, в якій отримано нові результати у дослідження одного з найбільш контроверсійних аспектів незалежності суддів адміністративних судів в Україні. Дисертація містить раніше не представлені положення, отримані авторкою особисто. Дисертація має відповідну наукову цінність і містить важливі положення для подальшого розвитку та вдосконалення чинного законодавства України у сфері принципів адміністративного судочинства в Україні.

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему «Внутрішня незалежність судді адміністративного суду як засада здійснення адміністративного судочинства в Україні», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії» від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка – Савицька Наталя Валентинівна, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

ректор Центральноукраїнського

державного університету

імені Володимира Винниченка,

доктор юридичних наук, професор

Євген СОБОЛЬ